

YAPONIYADA YOSHLARNI MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYASI BORASIDAGI JARAYONLARNING MILLIY VA UMUMINSONIY JIHATLARI

Mo'minjonova Umida Xaydarovna

*JDPU Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi
(ma'naviyat asoslari) yo'nalishi 2-kurs magistranti*

Annotatsiya: *Maqolada har qanday millat uchun muhim hisoblangan yoshlar tarbiyasi Yaponiya tajribasi ko'lamida tahlil qilingan. Yoshlarni tarbiyalashning ma'naviy-axloqiy jihatlar ko'rib chiqilgan. Yaponiyada yoshlarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning milliy va umuminsoniy jihatlari yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *yoshlar tarbiyasi, ma'naviy-axloqiy tarbiya, milliy, umuminsoniy jihatlar, Yaponiya tajribasi, yoshlik*

Аннотация: *В статье анализируется молодежное образование, которое считается важным для любой нации, с точки зрения японского опыта. Рассмотрены духовно-нравственные аспекты воспитания молодежи. Выделены национальный и общечеловеческий аспекты духовно-нравственного воспитания молодежи Японии.*

Ключевые слова: *воспитание молодежи, духовно-нравственное воспитание, национальный, общечеловеческий аспекты, японский опыт, молодежь.*

Annotation: *The article analyzes youth education, which is considered important for any nation, in terms of the Japanese experience. Spiritual and moral aspects of educating young people are considered. The national and universal aspects of spiritual and moral education of young people in Japan are highlighted.*

Key words: *youth education, spiritual and moral education, national, universal aspects, Japanese experience, youth*

Yoshlar tarbiyasi — jamiyatdagi muhim masala! Darhaqiqat, inson hayoti bir necha bosqichlarga bo'linadi. Bu bosqichlar ichida umrning yoshlik bosqichi alohida ahamiyatga egadir. Yoshlik insonning eng nozik davri hisoblanib, insonning quvvatga to'lgan va harakatchanligi ziyoda bo'lgan vaqtidir. Shu bilan birga bu davr insonning hayot yo'llarining chorrahasida turgan payti hamdir. Agar, o'sha chorrahada yaxshi yo'lga kirib olinsa, o'zi, oilasi, xalqi, vatani uchun juda katta yaxshilik sari yuzlangan bo'ladi. Yoshlar har bir millatning kelajagidir. Bu esa yoshlarga jiddiy ahamiyat berilishi lozimligini bildiradi. Har bir shaxsning kim bo'lishligi yoshlik paytidan bilina boshlaydi. Yoshlik paytida shakllanib qolgan sifatlar insonga butun umri davomida hamroh bo'ladi. Shuning uchun jamiyatda yoshlarning odobli, aqlli, halol, tarbiyali inson bo'lishlari uchun harakat qilinadi.

Har qanday millat uchun farzand tarbiyasi eng muhim masala bo'lib hisoblanadi. Sababi farzand kelajak davomchisi sifatida millat nomini keying avlodlarga bog'lovchi eng asosiy rishtadir. Yaponiya xalqi madaniyat borasida G'arb olamini qiziqishlari markazida

bo'lib bormoqda. Va albatta bunda farzandlarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashlari namuna bo'lishga loyiq deb baholanadi. Kunchiqar yurt aholisi farzand tarbiyasiga alohida yondashadi. Yaponlar tarbiyani "Ikudji" deb nomlashadi.. Va bu shunchaki pedagogik usullar majmuasi emas, balki yangi avlodlarni tarbiyalash va tarbiyalashga qaratilgan butun bir falsafadir.¹ Yaponiyada ona va bola birligi "amae" deb ataladi. Bu so'zning chuqur ma'nosini tarjima qilish va tushunish qiyin. Ammo undan olingan "amaeru" fe'li "maza qilmoq", "homiylilik qilmoq" ma'nolarini bildiradi. Qadim-qadimdan yapon oilasida farzand tarbiyasi ayolning burchi bo'lib kelgan. Albatta, XXI asrda odatlar juda boshqacha. Agar ilgari zaif jins vakillari faqat uy ishlari bilan shug'ullangan bo'lsa, zamonaviy yapon ayollari o'qishadi, ishlaydilar va sayohat qilishadi. Biroq, agar ayol onalikka qaror qilsa, u o'zini to'liq bunga bag'ishlashi kerak. Bola uch yoshga to'lgunga qadar ishga borish, chaqaloqni bobosi va buvisi qaramog'iga topshirish ma'qul emas. Ayolning asosiy vazifasi ona bo'lishdir va Yaponiyada uning majburiyatlarini boshqalarga o'tkazish qabul qilinmaydi. Bundan tashqari, bir yilgacha ona va bola deyarli bir butundir. Yaponiyalik ayol qaerga bormasin, nima qilsa ham, chaqaloq doimo u erda - ko'krigida yoki orqasida. "Amae" - uning farzandining soyasi. Doimiy jismoniy va ma'naviy aloqa onaning mustahkam obro'sini yaratadi. Yapon uchun onasini xafa qilish yoki xafa qilishdan ko'ra yomonroq narsa yo'q. Besh yoshgacha, ikuji tamoyillariga ko'ra, bola samoviy mavjudotdir. Unga hech narsani taqiqlamaydilar, baqirmaydilar, jazolamaydilar. Uning uchun "mumkin emas", "yomon", "xavfli" so'zlari yo'q. Bola faoliyatda erkindir. Yevropa va amerikalik ota-onalar nuqtai nazaridan, bu erkalash, injiqliklarga berilish, nazoratning to'liq yetishmasligi. Darhaqiqat, Yaponiyada ota-onaga kuchi G'arbga qaraganda ancha kuchli.

- 1) shaxsiy namuna;
- 2) his-tuyg'ularga murojaat qilish.

1994 yilda Yaponiya va Amerikada ta'lim va ta'limga yondashuvlardagi farqlar bo'yicha tadqiqot o'tkazildi. Olim Azuma Xiroshi har ikki madaniyat vakillaridan farzandlari bilan piramida konstruktorini yig'ishni so'radi. Kuzatish natijasida ma'lum bo'lishicha, yapon ayollari dastlab konstruksiyani qanday qurishni ko'rsatib berishgan, keyin esa bolaga uni takrorlashga ruxsat berishgan. Agar u noto'g'ri bo'lsa, ayol hamma narsani boshidan boshlaydi. Amerikaliklar boshqa yo'ldan ketishdi. Qurilishni boshlashdan oldin, ular bolaga harakatlar algoritmini batafsil tushuntirdilar va shundan keyingina u bilan birga qurdilar. Azuma pedagogik usullarda kuzatilgan farqni tarbiyaning "nasihat" turi deb atadi. Yaponlar o'z farzandlarini so'z bilan emas, amal bilan "aql qiladilar". Shu bilan birga, bola juda erta yoshdan boshlab his-tuyg'ularga - o'ziga, atrofida qilargalarga va hatto narsalarga e'tiborli bo'lishga o'rgatiladi. Kichkina prankster issiq kosadan haydalmaydi, lekin agar u kuyib ketsa, "amae" undan kechirim so'raydi. Bolaning toshma harakati unga qanchalik og'riq keltirganini ham unutmaslik kerak. Yana bir misol: buzilgan bola sevimli mashinasini buzadi. Bu holatda amerikalik yoki yevropalik nima qiladi? Katta ehtimol bilan u o'yinchoqni olib ketadi va uni sotib olish uchun qancha mehnat qilgani haqida ma'ruza o'qiydi. Yaponlar hech narsa qilmaydi. U shunchaki: "Siz uni xafa qilyapsiz", deydi. Shunday

qilib, besh yoshga to'lgunga qadar Yaponiyada bolalarga rasman har qanday narsa qilish huquqi berilgan. Shunday qilib, ular ongida "Men yaxshi, odobli va mehribon ota-onaman" obrazi shakllanadi. Besh yoshida bola "qattiq haqiqatga" duch keladi, u qat'iy qoidalar va cheklovlar ostida qoladi, ularni e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi. Gap shundaki, yapon jamiyati azaldan jamoa bo'lib kelgan. Tabiiy, iqlim va iqtisodiy sharoit odamlarni qo'l qovushtirib yashashga va mehnat qilishga majbur qildi. Faqat o'zaro yordam, umumiy ish uchun fidokorona xizmat qilishgina to'kin hayot degani sholi hosilini ta'minladi. Bu ham yuqori darajada rivojlangan shudini isiki (guruh ongi) va ya'ni tizimni (patriarxal oila tuzilishi) tushuntiradi. Jamoat manfaati ustuvor. Inson murakkab mexanizmdagi tishchadir. Agar siz odamlar orasida o'z o'ringizni topa olmagan bo'lsangiz, siz chetlangansiz. Shuning uchun bolalar besh yoshdan boshlab guruhning bir qismi bo'lishga o'rgatiladi. "Agar shunday ish tutsangiz, ustidan kulasiz". Yaponlar uchun ijtimoiy begonalashishdan yomonroq narsa yo'q va bolalar tezda shaxsiy xudbin manfaatlarini qurbon qilishga o'rganadilar. Bolalar bog'chasida yoki maxsus tayyorgarlik maktabida o'qituvchi (aytmoqchi, doimo o'zgarib turadigan) o'qituvchi rolini o'ynamaydi, balki koordinator. Uning pedagogik usullari arsenalida, masalan, "xulq-atvorni nazorat qilish vakolatini topshirish". O'qituvchi palatalarga topshiriqlar berib, ularni guruhlarga ajratadi, nafaqat o'z vazifasini yaxshi bajarish, balki o'rtoqlariga ergashish kerakligini tushuntiradi. Yapon bolalarining sevimli mashg'ulotlari - jamoaviy sport o'yinlari, estafeta poygalari, xor qo'shiqlari. Onaga bog'lanish ham "to'plam qonunlari" ga rioya qilishga yordam beradi. Axir, agar siz kollektiv me'yorlarni buzsangiz, "amae" juda xafa bo'ladi. Shunday qilib, hayotning keyingi 10 yilida bola mikroguruhlarning bir qismi bo'lishni, jamoada uyg'un ishlashni o'rganadi. Uning guruh ongi va ijtimoiy mas'uliyati ana shunday shakllanadi. 15 yoshga kelib, bola amalda shakllangan shaxs hisoblanadi. Buning ortidan qisqa muddat qo'zg'olon va o'z-o'zini identifikatsiya qilish boshlanadi, ammo bu avvalgi ikki davrda qo'yilgan poydevorlarni kamdan-kam buzadi. Ikudji - bu paradoksal va hatto g'alati ta'lim tizimi. Biroq, u asrlar davomida sinovdan o'tgan va o'z mamlakatining intizomli, qonunga itoatkor fuqarolarini yetishtirishga yordam beradi. Bola hayotida tarbiya va ta'limning o'rni juda muhim, insonning butun kelajakdagi hayoti to'g'ri yondashuvga bog'liq. Rivojlanishning dastlabki bosqichlarida bolada asosiy ko'nikmalarni shakllantirish va uning tarbiyasiga ta'sir qiluvchi omillarni diqqat bilan kuzatib borish kerak. Yaponiyada, odatda, atalgan quyosh mamlakatida tarbiya va ta'lim o'ziga xos xususiyatga ega bo'lib, ularni boshqa mamlakatlardagi tarbiya va ta'limdan sezilarli darajada ajratib turadi, ular o'zlarining an'anaviy qadriyatlarini, madaniy me'yorlari va urf-odatlarini hurmat qilish va hurmat qilishga asoslangan. Bu Yaponiyaning axloqiy tarbiyaga asoslangan ta'lim tizimida bir necha asrlar davomida sezilarli darajada namoyon bo'ldi. Oila, davlat va butun Yaponiya jamiyati ta'lim va tarbiya tizimini kultga aylantirmoqda. Zamonaviy Yaponiyada ular o'zlarining tarixi va an'alariga, oldingi avlodlar tomonidan meros bo'lib qolgan barcha madaniy me'yorlarga e'tibor berishadi, yaponlar saqlab qolish va yosh avlodga etkazishga harakat qilmoqdalar. Yapon bolaligidanoq astoydil o'qiydi - avval nufuzli maktabga kirish uchun,

keyin - tanlov orqali eng yaxshi universitetga kirish uchun, keyin esa - eng gullab-yashnagan korporatsiyaga ishga kirish uchun. Yaponiyada insonga bir martagina jamiyatda munosib o'rin egallash huquqini beruvchi "umr bo'yi bandlik" degan azaliy tamoyil mavjud. Ta'lim hayotdagi muvaffaqiyat kalitidir. Yapon tarbiyasining o'ziga xos xususiyati shundaki, bolaga bo'lgan munosabat uning yoshiga qarab o'zgaradi. An'anaviy yapon oilasida ta'limning asosiy xususiyatlarini ko'rib chiqing. Yaponiyalik ota-onalarning o'z farzandlariga bo'lgan munosabati ular juda hurmat qiladigan ajdodlarining chuqur an'alariga asoslanadi.

An'anaviy yapon ota-ona tarbiyasi oldingi avlodlardan meros bo'lib qolgan ko'plab qoidalar, usullar va tamoyillardan iborat. Biz asosiy tamoyillarni ajratib ko'rsatishimiz mumkin - bu bolalarga cheksiz sevgi, boshqalarning manfaatlarini hurmat qilish, sabr-toqat va xotirjamlik, shaxsiy namuna, alohidalikka emas, balki kollektivlikka urg'u beradi. Yaponiyalik onalar bolalarni deyarli tug'ilgandan boshlab maxsus bandajlar yordamida ko'tarib yurishadi, onalar yangi tug'ilgan chaqaloqlar bilan hamma joyda faol yurishadi - ular do'konlarga, bog'larga, restoranlarga tashrif buyurishadi va bu vaqtda bolalar tinch uxlashadi. Yaponiyalik dizaynerlar bolalar kiyish uchun juda ko'p vositalarni maxsus ishlab chiqdilar: halqali slingalar, sling cho'ntaklari, kengurular, sharflar, maxsus kurtkalar, an'anaviy onbuximo va obi takomillastirilmoqda. Chaqaloq o'sib ulg'ayganida, onasi ham uning yonida - u unga ertaklar aytib beradi, qo'shiqlar aytadi, o'yinlar ixtiro qiladi va hokazo. Ona va bola bir-biriga qattiq bog'langan. Yaponiyada bolalarni tarbiyalash an'analari hamma narsada bitta maqsad bilan belgilanadi: jamiyatning munosib a'zosini tarbiyalash. Ammo shuning uchun chaqaloq shaxsiyatining individual rivojlanishiga e'tibor berilmaydi. Bola mustaqil fikr yuritishdan va o'z fikrini bildirishdan qo'rqadi. Shunday qilib, hamma narsa yaxshi, lekin me'yorida. Bola hayotida tarbiya va ta'limning o'rni juda muhim, insonning butun kelajakdagi hayoti to'g'ri yondashuvga bog'liq. Rivojlanishning dastlabki bosqichlarida bolada asosiy ko'nikmalarni shakllantirish va uning tarbiyasiga ta'sir qiluvchi omillarni diqqat bilan kuzatib borish kerak. Yaponiyada, odatda, atalgan quyosh mamlakatida tarbiya va ta'lim o'ziga xos xususiyatga ega bo'lib, ularni boshqa mamlakatlardagi tarbiya va ta'limdan sezilarli darajada ajratib turadi, ular o'zlarining an'anaviy qadriyatlari, madaniy me'yorlari va urf-odatlarini hurmat qilish va hurmat qilishga asoslangan. Bu Yaponiyaning axloqiy tarbiyaga asoslangan ta'lim tizimida bir necha asrlar davomida sezilarli darajada namoyon bo'ldi. Oila, davlat va butun Yaponiya jamiyati ta'lim va tarbiya tizimini kultga aylantirmoqda. Zamonaviy Yaponiyada ular o'zlarining tarixi va an'alariga, oldingi avlodlar tomonidan meros bo'lib qolgan barcha madaniy me'yorlarga e'tibor berishadi, yaponlar saqlab qolish va yosh avlodga etkazishga harakat qilmoqdalar. Yapon bolaligidanoq astoydil o'qiydi - avval nufuzli maktabga kirish uchun, keyin - tanlov orqali eng yaxshi universitetga kirish uchun, keyin esa - eng gullab-yashnagan korporatsiyaga ishga kirish uchun. Yaponiyada insonga bir martagina jamiyatda munosib o'rin egallash huquqini beruvchi "umr bo'yi bandlik" degan azaliy tamoyil mavjud. Ta'lim hayotdagi muvaffaqiyat kalitidir. Yapon tarbiyasining o'ziga xos xususiyati shundaki, bolaga bo'lgan munosabat uning yoshiga qarab o'zgaradi. Yaponiyalik ota-onalarning o'z

farzandlariga bo'lgan munosabati ular juda hurmat qiladigan ajdodlarining chuqur an'analariga asoslanadi. An'anaviy yapon ota-ona tarbiyasi oldingi avlodlardan meros bo'lib qolgan ko'plab qoidalar, usullar va tamoyillardan iborat. Biz asosiy tamoyillarni ajratib ko'rsatishimiz mumkin - bu bolalarga cheksiz sevgi, boshqalarning manfaatlarini hurmat qilish, sabr-toqat va xotirjamlik, shaxsiy namuna, alohidalikka emas, balki kollektivlikka urg'u beradi.

Xulosa qilib aytganda, Yaponiya ta'lim tizimi o'zining muvaffaqiyatini ko'rsatadi, yapon milliy xarakterining eng yaxshi fazilatlari va qadriyatlari fuqarolarga avloddan-avlodga singdiriladi. Mamlakatning butun dunyoga ochilishi bilan bir qatorda Yaponiya ta'lim, fan va texnologiya sifatining jiddiy yuksalish bosqichini bosib o'tdi va bor-yo'g'i 100 yil ichida ko'plab ko'rsatkichlar bo'yicha boshqa ilg'or davlatlardan oldinda yetakchiga aylandi. . Yapon tarbiyasining har bir bosqichi keyingi bosqichga tabiiy oqimni nazarda tutadi va ularning barchasi oxir-oqibatda yuqori mas'uliyat, intizom va jamoaga tegishli bo'lgan yagona, barkamol shaxsni shakllantiradi. Ta'limning butun jarayonida asosiy narsa o'lchovni his qilish va har doim vaziyatni nazorat qilish mumkinligini va nazorat qilinishi kerakligini tushunishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdug'ani Umirov.
2. Tarbiya va ta'limda yapon tajribasi. <https://adolat24.uz/?p=23014>
2. Farzandini koyimaydigan millat. <https://kun.uz/01460992>
3. Marie Claire.
- 5 опасностей японской системы воспитания. <https://www.marieclaire.ru/stil-zhizny/5-opsnostey-yaponskoy-sistemi-vozpitaniya>